

Andraspråksperspektivet i ämnet svenska som andraspråk

I kursplanen för svenska som andraspråk i Lgr22 skrivs det tydligt fram att undervisningen ska utgå ifrån ett andraspråksperspektiv. Skillnaderna mellan svenskämnet (sv) och svenska som andraspråk (sva) är större och tydligare framskrivna i Lgr22 jämfört med i Lgr11. I den här texten kan du som är rektor läsa mer om vad ett andraspråksperspektiv i sva-undervisningen innebär, och hur det kan påverka organisationen av sva-undervisningen på skolan. Även lärare och utvecklingsledare kan ha användning av textens innehåll.

Undervisningen ska utgå ifrån ett andraspråksperspektiv

Syftesdelen i kursplanen riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet eller ämnesområdet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten lyfter fram ämnets väsentliga kunskaper och förmågor och uttrycker de övergripande målsättningar läraren ska ha med undervisningen.¹

I den ändrade kursplanen för grundskolan (Lgr22) tydliggör man att undervisningen i svenska som andraspråk ska genomsyras av ett andraspråksperspektiv:

*Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. **Genom att undervisningen utgår från ett andraspråksperspektiv** ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan och vågar uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften.*

Vad är ett andraspråksperspektiv?

I kommentarmaterialet till kursplanen i svenska som andraspråk förklaras begreppet *andraspråksperspektiv* så här (s.6):

I svenska som andraspråk utgår undervisningen från ett andraspråksperspektiv, vilket innebär att den medvetet möter de behov som elever med ett andraspråk under utveckling kan ha. Undervisningen behöver knyta an till elevernas erfarenheter och referensramar samt beakta elevernas hela språkliga repertoar, exempelvis genom att låta elevernas flerspråkighet komma till uttryck och vara en resurs för meningsskapande, lärande och för att främja utveckling av det svenska språket.

Andraspråksperspektivet trycker på vikten av att man utgår ifrån elevens kunskaper, erfarenheter och referensramar när man undervisar för att bereda och fördjupa dessa. Båda svenskämnen handlar om att vidga elevens muntliga och skriftliga textvärldar och ge tillgång till nya föreställningsvärldar exempelvis via skönlitterär läsning men med lite olika utgångspunkt. Elevgruppen som läser

---

¹ <https://www.skolverket.se/publikationer?id=7652>

svenska som andraspråk, har jämfört med de som läser ämnet svenska, en större spridning av kulturella referensramar och tidigare språkkunskaper som undervisningen behöver bygga på, och ta till vara. Det kan handla till exempel om de litteraturval man gör, och om de frågor som diskuteras och belyses i klassen samt om att gemensamma normer och delade erfarenheter är lätt att ta för givna så pass att det problematiska med detta kan bli osynliggjort när majoriteten i klassen delar referensramar. Att kunna utgå ifrån sina tidigare erfarenheter och referensramar är en framgångsfaktor i andraspråksutvecklingen och det är därför detta lyftes fram så tydligt i ämnet svenska som andraspråk.

En undervisning med ett andraspråksperspektiv beaktar att eleverna i de flesta fall har en bred språklig repertoar, med kunskaper i många språk. Ett centralt innehåll är därför hur eleverna ska kunna använda sin flerspråkighet som en resurs på olika sätt, och vid olika tillfällen för att fullt ut lära känna och också stärka sin språkliga förmåga. Detta är genomgående i ämnet svenska som andraspråk, medan det saknas helt i ämnet svenska. Om man har svenska och svenska som andraspråk i samma undervisningsgrupp behöver man tydliggöra hur man planerar undervisningen utifrån detta.

[Anpassa undervisningen efter elevernas andraspråksutveckling](#)

I kommentarmaterialet till ämnet svenska som andraspråk (s.6) kan vi vidare läsa att:

Ett andraspråksperspektiv innebär även att läraren behöver följa elevens andraspråksutveckling över tid och anpassa undervisningens form och innehåll till olika stadier i andraspråksutvecklingen.

Kursplanen i svenska som andraspråk i grundskolan ska kunna fungera för elever som är nybörjare i svenska språket, och för elever som nått en avancerad andraspråksnivå. Denna stora spridning innebär att arbetet med det centrala innehållet och de språkliga förmågorna ständigt behöver anpassas och justeras efter elevernas andraspråksutveckling.

Ett andraspråksperspektiv på undervisningen innebär även en explicit undervisning av hur det svenska språket fungerar grammatiskt i avsikt att bredda elevernas språkliga register och deras förmåga att uttrycka sig funktionellt i olika situationer. Denna undervisning skiljer sig från grammatikundervisningen i ämnet svenska. Att som lärare kunna bedöma elevernas andraspråksutveckling och därefter planera undervisningen för att stötta denna utveckling kräver andra kunskaper än att bedöma ett modersmål i utveckling. Detta gäller inte bara grammatiska strukturer i språket utan även uttal och kunskap om texttyper och språkhandlingar som är kulturellt styrda. Därför skiljer sig lärarutbildningen till att undervisa i svenska och svenska som andraspråk åt.

Läraren behöver följa elevens språkliga utveckling över tid, för att undersöka förekomsten av andraspråksdrag i förhållande till elevens språkanvändning. Syftet med kartläggningen är att planera undervisning utifrån elevens språkutvecklingsbehov och vad man ser som nästa steg i andraspråksutvecklingen. Här kan bedömningsmaterialet *Bygga svenska* vara ett stöd i utvärdering och planering av undervisningen. I *Bygga svenska* står språkets kommunikativa funktion i fokus och att läraren i svenska som andraspråk använder grammatiken som ett

medel för eleverna att förstå och uttrycka sig i olika sammanhang. Det kan, men behöver inte innebära, explicit undervisning av grammatik. Framför allt innebär det en medvetenhet hos läraren till exempel vid respons på texter och vid planering av språkutvecklande aktiviteter.

Utan för tidiga krav på språklig korrekthet

Ytterligare en sak som kan vara värt att lyfta fram i sammanhanget är synen på språklig korrekthet. I syftestexten till ämnet svenska som andraspråk står det att man inte ska ställa allt för tidiga krav på språklig korrekthet. Detta är ännu en aspekt av andraspråksperspektivet. Det innebär dock inte att svenska som andraspråk är ett lättare ämne, helt utan krav på språklig korrekthet. Istället innebär det att den språkliga korrektheten ska sättas i relation till den innehållsliga och tankemässiga komplexiteten och att den tankemässiga komplexiteten ska uppmuntras vad gäller innehåll i muntlig och skriftlig produktion. Om undervisningen uppmanar eleven att ständigt välja korrekthet framför komplexitet kan både språk- och kunskapsutvecklingen missgynnas. I kunskapskraven till svenska som andraspråk i Lgr22 belyses detta med formuleringen: *"Elevens muntliga kommunikation / texter kan i olika grad innehålla andraspråksdrag beroende på den innehållsliga och tankemässiga komplexiteten"* men detta är alltså något som är genomgående i undervisningen, och inte enbart något man tar hänsyn till i bedömningssituationer.

Att utveckla elevernas ordförråd

En viktig del i utvecklingen av ett språk är ordförrådet. I och med den ändrade kursplanen i svenska som andraspråk har detta lyfts detta fram ännu mer i det centrala innehållet vilket signalerar att det är en väsentlig del av undervisningen. Här finns en viktig skillnad mellan ämnena svenska och svenska som andraspråk. Medan alla elever behöver utveckla sitt ordförråd, behöver eleverna med svenska som andraspråk bygga ut sin språkliga bas, sitt vardagsspråk på svenska, samtidigt som de utvecklar det skolrelaterade språket. Variationen i vilka ord eleverna behöver arbeta med är mycket stor.

Andraspråksperspektivet innebär inte bara att det är olika ord man behöver arbeta med inom ämnena utan det handlar även om hur man lär sig nya ord eller mer om de ord som man redan kan. Strategierna man använder för att utveckla ordförrådet i ett andraspråk skiljer sig från strategierna föra att utveckla ett förstaspråk. En stor skillnad är till exempel hur man kan använda andra språkkunskaper, eller resurser som lexikon eller kunskaper om ordbildning. Kunskap om ordbildning och hur svenskans ord är både ordnade och uppbyggda är ett centralt innehåll som inte alls återfinns i ämnet svenska på samma sätt.

Andraspråksperspektivet som ett kritiskt perspektiv

Ytterligare en viktig aspekt i ett andraspråksperspektiv är det kritiska perspektivet. Ett kritiskt perspektiv handlar i språkideologiska sammanhang om att uppmärksamma och bjuda motstånd mot orättvisa och diskriminerande strukturer när det gäller språkanvändning och vilka som får komma till tals.

Att inta ett kritiskt perspektiv i sva-undervisningen kan handla om att medvetandegöra eleverna om att det som anses som ett korrekt eller välformulerat språket är resultatet av konventioner som till exempel huruvida det är accepterat att bryta, eller att tala "förortssvenska". I ett kritiskt perspektiv ser man att ett insisterande på sådana konventioner ibland kan få en exkluderande verkan med konsekvensen att det kan hindra eleverna från att vilja och våga använda språket. Utan att förneka att språklig korrekthet är viktigt och att det handlar om att underlätta kommunikationen, får inte den infödda talarens sätt att bruka språket göras till en norm i sig. Diskriminering tar sig ibland uttrycket av att man omotiverat underkänner vissa grupperns sätt att uttrycka sig.

För elever som är andraspråkstalare måste det kritiska perspektivet medföra att de får tilltro till sin språkförmåga och kan och vågar uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften, även om de ibland inte uppfyller normer för korrekt språkbruk eller uttrycker sig som infödda talare. De kan vara medvetna om hur till exempel olika uttal kan uppfattas, men välja att jobba för att förändra dessa normer. Ytterst handlar det om att eleverna kommer till insikt om den demokratiska rätten att få komma till tals och bli lyssnad på, oavsett vilken bakgrund man har.

Strategier för att lära sig språk

Lite senare i kommentarmaterialet jämförs syftestexten i ämnet svenska som andraspråk med ämnet svenska och då förklaras ett *andraspråksperspektiv* ytterligare (s.8):

Istället tar syftet upp att undervisningen i svenska som andraspråk ska utgå ifrån ett andraspråksperspektiv. Elever som läser svenska som andraspråk ska ges möjlighet att utveckla strategier för att lära sig språk och för att stödja den egna kommunikationen, kunskap om uttal, ord och begrepp samt språkliga strukturer som är utmanande då man utvecklar svenska som ett andraspråk. I svenska som andraspråk är det också viktigt att lägga mycket undervisningstid på muntlig interaktion, läsande, läsrelaterade aktiviteter och skrivande.

Ett andraspråksperspektiv handlar alltså också om att eleverna i undervisningen stärks i sitt eget arbete för att utvidga sin språkliga repertoar, till exempel genom att de blir medvetna om sina egna strategier för språkinläring och kommunikation, och genom att de får möta nya och användbara strategier i detta hänseende. Språk utvecklas hela livet och även elever som läser ämnet svenska använder strategier för att till exempel läsa, skriva och lära sig nya ord. Men de strategier som är lämpliga för att utveckla ett modersmål skiljer sig i flera sammanhang från de som är lämpliga för att utveckla ett andraspråk.

Att bli medvetna och duktiga språkinlärare är avgörande för andraspråkselever, inte minst eftersom de möter andraspråket i så många olika sammanhang. Det finns ingen möjlighet för språkundervisningen att ta upp allt det som en inlärare behöver för att utveckla andraspråket i alla sammanhang, och därför måste undervisningen ge eleverna verktyg att fortsätta sin andraspråksutveckling också utanför sva-klassrummet.

Svenska och svenska som andraspråk i samma undervisningsgrupp

Att få använda språket på olika sätt och i olika sammanhang har central betydelse för andraspråksutvecklingen. Därför är det viktigt att lägga mycket undervisningstid på muntlig interaktion, läsande, läsrelaterade aktiviteter och skrivande. Samtidigt som man utvecklar förmågor som att läsa, skriva, tala och lyssna så behöver elevernas språkliga medvetenhet stimuleras. Kunskap om uttal, ord och begrepp samt språkliga strukturer behöver erövas då man utvecklar svenska som ett andraspråk och är ständigt en del av undervisningen.

Om man har ämnet svenska och ämnet svenska som andraspråk i samma klassrum behöver man säkerställa att alla elever får den undervisning som de har rätt till och behöver. För eleverna som läser svenska som andraspråk innebär det bland annat att all sva-undervisning ska utgå ifrån ett andraspråksperspektiv. Det är tveksamt att detta uppfylls av att till exempel ha utökad undervisningstid med en lektion i veckan som extra stöd för andraspråkseleverna.

För att undvika stoffträngsel i ämnena är det viktigt att se vilket innehåll som skiljer ämnena åt. Till exempel ingår inte svenska språkets historia och utveckling i ämnet svenska som andraspråk i grundskolan. Detta kan vara bra att ha i åtanke om man i en blandad undervisningsgrupp tänkt läsa äldre texter, med ett äldre språkbruk. Inte heller ingår det att möta de nordiska grannspråken och de nationella minoritetsspråken. På samma sätt som sva-eleverna inte ska behöva arbeta med innehåll anpassat för svenskämnet ska de elever som läser svenska inte behöva arbeta med innehåll unikt för sva-ämnet, vilket i och med revideringen av kursplanen i Lgr22 har blivit mer omfattande.

Att skillnaderna mellan ämnena nu blivit tydligare betyder dock inte att man inte längre får ha svenska och svenska som andraspråk i samma undervisningsgrupp. Det får man, förutsatt att man kan säkerställa att eleverna får den undervisning som de har rätt till. Det är inte något som är enkelt för en ensam lärare att balansera och analysen av hur det går behöver vara en del i skolans systematiska kvalitetsarbete. Läs gärna mer om hur svenska och svenska som andraspråk kan organiseras i stödmaterialet "[Svenska som andraspråk - ett behovsprövat ämne](#)" på Skolverkets webb.

Ett andraspråksperspektiv i alla ämnen

Eftersom elever som läser svenska som andraspråk redan från början av sin andraspråksutveckling också deltar i ämnesundervisning, gynnas naturligtvis deras lärande av att andraspråksperspektivet också används i ämnesundervisningen, det vill säga att:

- Undervisningen knyter an till elevernas erfarenheter och referensramar
- Elevernas flerspråkighet används som en resurs
- Undervisningen anpassas till elevernas språkliga nivå
- Tankemässig komplexitet stöttas och prioriteras framför tidiga krav på språklig korrekthet

- Mycket undervisningstid läggs på muntlig interaktion, läsande, läsrelaterade aktiviteter och skrivande
- ord och begrepp samt språkliga strukturer man behöver då man utvecklar svenska som ett andraspråk tas upp i undervisningen

Flera av punkterna ovan skulle kunna sägas gälla generellt, i alla ämnen och för alla elever, även om det är särskilt viktigt för dem som utvecklar svenska språket som ett andraspråk. Hit hör till exempel att knyta an till elevernas erfarenheter och referensramar i ämnesundervisningen, att lägga mycket undervisningstid på muntlig interaktion och att stötta elevernas ämnesrelaterade läsande och skrivande. Det mer formella "skolspråket" och de olika ämnesspråken som utvecklas genom grundskolan är ingen elevs modersmål, och därför kan alla elever behöva olika grader av språklig stöttning. Detta har kommit att spridas som "ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt", ofta förkortat SKUA. Läs gärna mer om [vad SKUA är på våra fördjupningssidor](#).

Kan SKUA ersätta sva?

Vi på Nationellt centrum för svenska som andraspråk möts ibland av frågan om det inte räcker med ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt (SKUA) i alla ämnen istället för undervisning i svenska som andraspråk. Vi vill svara att ett andraspråksperspektiv i alla ämnen och ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt ger elever med svenska som andraspråk, och elever med svenska som modersmål i behov av explicit språklig stöttning, bättre förutsättningar att lyckas i grundskolan. Det är en viktig del i skolans arbete med att öka kvaliteten på undervisningen. Ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i alla ämnen är alltså ett komplement till undervisning i svenska som andraspråk. SKUA kan aldrig ersätta ämnesundervisning i svenska som andraspråk. Att satsa på SKUA innebär således inte att man kan satsa mindre på sva-undervisning.

Sva-läraren har en unik kompetens i vad det innebär att utveckla ett andraspråk vilken behövs för att stötta elevernas andraspråksutveckling så att elevens svenska språk blir så rikt och nyanserat som möjligt som möjligt. Det är sva-läraren som kartlägger elevens andraspråksdrag och utvecklar sva-undervisningen därefter. Det är i sva-undervisningen som man verkligen kan stanna upp och lära sig mer om hur språket fungerar. Det är också där man på olika sätt kan göra jämförelser mellan svenskan och de språk man tidigare mött och erövrat. För att eleverna ska nå sin fulla potential och nå skolframgång i skolans alla ämnen är ett välutvecklat och starkt svenskt språk en förutsättning. Därför är det högst nödvändigt att eleverna får sva-undervisning med ett tydligt andraspråksperspektiv.